

СТУДЕНТСЬКЕ САМОВРЯДУВАННЯ В МИКОЛАЇВСЬКИХ ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ: ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ

У статті студентське самоврядування розглядається як один з соціальних інститутів в українському суспільстві. Розписано основні завдання діяльності органів студентського самоврядування. Також розглянуто структуру та діяльність студентського самоврядування на прикладах провідних вищих навчальних закладах міста Миколаїв, проведений їхній порівняльний аналіз.

Ключові слова: вищий навчальний заклад, соціальний інститут, студентство, студентська молодь, студентське самоврядування.

В статье студенческое самоуправление рассматривается как один из социальных институтов в украинском обществе. Расписаны основные задания деятельности органов студенческого самоуправления. Также рассмотрены структура и деятельность студенческого самоуправления на примерах ведущих высших учебных заведений города Николаева, проведен их сравнительный анализ.

Ключевые слова: высшее учебное заведение, социальный институт, студенчество, студенческая молодежь, студенческое самоуправление.

The article shows students' self-government as one of the social institutions in the Ukrainian society. We written the main objectives of the students' self-government. Also reviewing the structure and activities of students' self-government on examples of leading higher educational institutions of Mykolayiv city and conducted their comparative analysis.

Key words: higher education institution, the social institute, students, students' youth, students' self-government.

Постановка проблеми. Сьогодні в умовах українського суспільства, оновленого за всіма соціальними характеристиками, в такій його пріоритетній сфері розвитку, як освіта, назріла необхідність чітко сформулювати нові виховні цінності, в тому числі в галузі розвитку самоврядування студентської молоді. Можна констатувати, що багато ВНЗ України виявляють досить активне ставлення до вирішення цього завдання, накопичуючи свій власний оригінальний досвід. Проте існує об'єктивна потреба в комплексному підході до вирішення проблем студентської молоді, у визначенні концептуальних основ державної політики щодо студентів ВНЗ. Студентське самоврядування явище нове для молодого українського суспільства, тому наукового підходу до вивчення проблеми його становлення, розвитку та функціонування на цей час не існує. Актуалізація вивчення студентського самоврядування зумовлена також тим, що не існує стандартної моделі самоврядування в закладах освіти, звідси, самоврядування, як соціальна модель, потребує детального вивчення. Отже, для нас буде цікавим розгляд діяльності студентського самоврядування на прикладах вищих навчальних закладів.

Аналіз досліджень та публікацій. Теоретичні та прикладні соціальні дослідження проблем студентства як в Україні, так і за кордоном здійснюються з початку ХХ ст. у рамках галузевого спрямування – соціології молоді. Помітний вплив на розвиток соціології молоді здійснили такі видатні дослідники, як М. Вебер, Е. Дюркгейм, К. Маркс, Т. Парсонс, П. Сорокін, З. Фрейд, Е. Еріксон та багато інших, які зробили істотний внесок у розробку різних напрямів соціального знання.

Вітчизняні вчені (Л. Божович, Л. Буєва, І. Бех, О. Дубасенюк, І. Зязюн, З. Зикова, А. Капська, В. Караковський, М. Красовицький, Т. Кириленко, В. Семиченко, Т. Степура, С. Сисоєва) в наукових дослідженнях останніх років розглядають організаційні аспекти самоврядування студентів, проблеми їхньої соціальної зрілості та самореалізації, становлення студентів як суб'єктів життєтворчості, формування здатності до свідомої саморегуляції.

Вагомий внесок у вивчення поставленої проблеми вносять активні діячі студентського самоврядування. Їх публіцистичні праці мають неабияку цінність. Свої міркування, свою діяльність у тій чи іншій мірі лідери студентського руху намагалися викласти в своїх статтях у різноманітних виданнях.

Метою статті є проведення порівняльного аналізу структури та діяльності студентського самоврядування у вищих навчальних закладах міста Миколаїв.

Виклад основного матеріалу. На сьогодні в науковій літературі немає загальноприйнятого визначення терміну «студентське самоврядування», не розроблені типова і приблизна модель організації, немає показників стану і розвитку, що не дозволяє сформулювати науково обґрунтовану систему заходів з боку держави та громадських інститутів з розвитку студентського самоврядування в нашій країні. Це робить вкрай важливим необхідність сучасного соціологічного аналізу студентського самоврядування в українських вищих навчальних закладах як явища, пошук та апробацію найбільш оптимальних моделей його організації з метою активізації їх роботи. Узагальнення та аналіз сучасної соціальної практики студентського самоврядування, з одного боку, дозволить уточнити загальні тенденції і динаміку цього соціального явища, а з іншого – змалювати основні цілі та організаційну структуру, виробити загальні рекомендації до їх вдосконалення та розвитку. Досі не проведено всебічний науковий аналіз сучасного стану проблем та перспектив розвитку студентського самоврядування в масштабах всієї країни.

Студентське самоврядування – невід’ємна частина студентського життя. Колективізм, згуртованість, спільність інтересів, дружба, спілкування – таким є далеко не повний перелік позитивних рис студентського самоврядування. Самоврядування допомагає навчитися працювати в групі; це найкраща школа лідерства, яка вже в університеті виховує в студентах такі якості, як самостійність, активність, відповідальність, ініціативність, інакше кажучи, ті якості, які повинен мати майбутній спеціаліст – менеджер, керівник, координатор. Організація та ефективне використання потенціалу студентства дозволить не тільки вирішувати проблеми становлення особистості молодого людини, але і направити енергію молоді в конструктивне русло, створить механізм включення молодого людини в систему суспільних зв’язків та її гармонійної соціалізації [7, с. 52].

Сутність студентського самоврядування полягає у його організаційній ролі у створенні умов для особистого росту, розвитку потенціалу та самостійності студентів, у повному використанні можливостей представлення та захисту своїх інтересів та прав. Це можливість не тільки самостійно вирішувати важливі для студентства питання, але й питання, які стосуються життя студентів при організації навчання, побуту, дозвілля; форма студентської демократії з відповідними правами, можливостями та відповідальністю, засіб самореалізації та розвитку ініціативи.

Приходько М. І. трактує студентське самоврядування як «діяльність, за допомогою якої максимально виявляються і реалізуються творчі здібності студентів, формуються моральні якості, підвищується ініціатива кожного за результати своєї праці» [6, с. 99].

Сьогодні студентське самоврядування – це та основа, що здатна «зміцнити демократичні основи громадянського суспільства і прискорити його розвиток» [3, с. 23]. Студентське самоврядування є важливим напрямком діяльності в сучасному ВНЗ, зокрема, одним із важливих критеріїв сучасного університету європейського типу. В 2010 році було увалено зміни до Закону України про вищу освіту, який підкреслює важливість функціонування органів студентського самоврядування у ВНЗ України та значним чином розширює їх права. Проте, перед органами студентського самоврядування стоять дві важливі проблеми: недостатня кількість активістів, які б могли втілювати в життя намічені плани, та необізнаність студентів про діяльність таких студентських організацій та тих переваг, які вони можуть надавати саме студентам [8, с. 21-22].

Основними завданнями органів студентського самоврядування є:

- забезпечення і захист прав та інтересів студентів;
- забезпечення виконання студентами своїх обов’язків;
- сприяння навчальній, науковій та творчій діяльності студентів;
- сприяння у створенні необхідних умов для проживання і відпочинку студентів;
- створення студентських гуртків, товариств, об’єднань, клубів за інтересами, земляцтва тощо;
- організація співробітництва зі студентами інших вищих навчальних закладів і молодіжними організаціями;
- сприяння проведенню серед студентів соціологічних досліджень;
- сприяння працевлаштуванню випускників;
- участь у вирішенні питань міжнародного обміну студентами [1, с. 216].

Рівень розвитку студентського самоврядування у вищих навчальних закладах багато чому визначається його нормативно закріпленими повноваженнями, що фіксують право студентських колективів та їх представників. Основні напрямки діяльності студентського самоврядування, як правило, співвідносяться з основними напрямками навчально-виховного процесу. У рамках кожного напрямку існують різноманітні форми самоорганізації студентів, і відповідно, роботи з ними. Ці форми виступають як реальне втілення самоврядування в студентському середовищі. При цьому недоцільно уніфікувати форми та напрями діяльності органів студентського самоврядування, оскільки вони у зв’язку з самодіяльною природою студентського самоврядування задаються самими студентами і формуються, виходячи із специфіки і потреб вищого навчального закладу.

Розглянемо структуру та діяльність студентського самоврядування у вищих навчальних закладах міста Миколаїв. Обираємо ВНЗ відповідно до рейтингу ВНЗ України «Компас-2013». У м. Миколаїв до такого рейтингу потрапили (таблиця 1) Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова (8 місце в рейтингу Південного регіону,

рейтинговий бал 26), Чорноморський державний університет імені Петра Могили (8 місце в рейтингу Південного регіону, рейтинговий бал 25) та Мико-

лаївський національний аграрний університет (10 місце в рейтингу Південного регіону, рейтинговий бал 15) [5].

Таблиця 1

Рейтинг ВНЗ України «Компас-2013». Південний регіон (м. Миколаїв)

РЕЙТИНГ	РЕЙТИНГОВИЙ БАЛ	ВНЗ	Експерти (нормований бал)	Роботодавці (нормований бал)	Випускники (нормований бал)	Співпраця ВНЗ та роботодавців	Місце в рейтингу
24	26	Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова	40	4	72	4	8
25	25	Чорноморський державний університет імені Петра Могили	18	23	82	23	8
35	15	Миколаївський національний аграрний університет	16	0	74	0	10

У 2009 році, на загальній конференції студентів Національного університету кораблебудування імені адмірала Макарова (далі – НУК) було засновано самостійний орган студентського самоврядування – Студентський парламент, який є центральною представницькою студентською структурою університету. В цьому органі студенти представлені на всіх рівнях університету. Студентський парламент складається із президії – вищого керівного органу, департаментів по різних напрямкам, структурних підрозділів інститутів та інженерно-економічного факультету, студентських рад гуртожитків НУК, та представників самостійних структур, відгалужених від вагомих проєктів студентського парламенту. На сьогодні студентський парламент захищає та представляє права та інтереси всіх осіб що навчаються в НУК, а активними членами є понад 300 студентів НУК, що складає 5,2 % від загальної кількості студентів денної форми навчання.

Відповідно до Положення, основними завданнями Студентського парламенту НУК є:

- участь в управлінні університетом у рамках студентських питань;
- представлення інтересів студентів на вченій раді університету;
- формування активної громадської позиції та моральних принципів;
- створення можливостей для реалізації творчих здібностей студентів;
- участь у молодіжній політиці міста/країни; популяризація здорового способу життя;
- слідування за якістю освіти в університеті.

Згідно із законодавством України в сфері освіти і науки, Студентський парламент здійснює захист прав та інтересів осіб що навчаються в НУК та забезпечує їх участь в управлінні:

- 13 % відсотків від складу вченої ради НУК – є студенти та аспіранти, члени Студентського парламенту;
- не менше 10 % від складів вчених рад інститутів та факультетів НУК є студенти та аспіранти, члени Студентського парламенту;

– представники студентського парламенту входять до складів стипендіальної комісії, комісії з виховної роботи, приймальної комісії.

За погодженням студентського парламенту відбувається:

- відрахування та поновлення на навчання осіб, що навчаються в НУК;
- переведення осіб що навчаються з контрактної форми навчання на державне замовлення та навпаки;
- поселення та виселення із гуртожитків НУК.

Спільними зусиллями Студентського парламенту НУК та адміністрації університету було реалізовано найважливіший студентський проєкт – Студентська республіка НУК, метою якого стало об'єднання всіх студентських організацій університету та створення центру студентського життя [4].

У Чорноморському державному університеті імені Петра Могили (далі – ЧДУ) ефективно діє студентське самоврядування: студентська колегія університету, студентські деканати факультетів, які обираються терміном на два роки прямим таємним голосуванням студентів (згідно з Положенням про студентське самоврядування в університеті). Представники органів студентського самоврядування входять до складу вченої ради та стипендіальної комісії.

Студентська колегія – важлива ланка, яка зв'язує керівництво університету та студентів. Це – орган, що, насамперед, представляє інтереси студентства, тому у своїй діяльності ставить перед собою завдання, якнайкраще ці інтереси врахувати. Активну участь в діяльності органів студентського самоврядування беруть 7,9 % студентів, які навчаються в ЧДУ на денному відділенні.

В університеті діяльність органів студентського самоврядування регламентується Положенням, відповідно до якого їхніми головними завданнями є:

- допомога ректорату та деканам ЧДУ в організації навчально-виховної роботи в університеті та на факультетах та в організації побуту студентів у гуртожитках;

- координація діяльності старост академічних груп, а також студентських деканів факультетів;
- сприяння та підтримці талановитих дослідників серед студентів, надання їм всебічної допомоги; сприяння діяльності студентських гуртків, товариств, об'єднань і клубів за інтересами;
- сприяння участі студентів у міжнародних, загальноукраїнських, міжрегіональних, регіональних та інших студентських проєктах, конкурсах, конференціях, олімпіадах;
- участь в організації дозвілля та відпочинку студентів, пропаганда здорового способу життя;
- забезпечення інформаційної, правової, психологічної, фінансової, юридичної та іншої допомоги студентам (спільно з відповідними службами університету);
- пошуку робочих місць для студентів ЧДУ, сприянні створенню нових робочих місць для студентів, а також сприянні працевлаштуванню випускників.

При цьому сенс діяльності органів студентського самоврядування полягає у вирішенні реальних проблем студентів та отриманні досвіду самоорганізації свого життя, а не у включенні в існуючу систему керівництва-виконання.

Структура студентського самоврядування ЧДУ не обмежується Студентською колегією. Як правило, студенти самі ініціюють створення подібних органів, навіть на рівні факультету. Таким чином на кожному факультеті вже не перший рік існує Студентський деканат. Цей орган студентського самоврядування має чітку структуру (студентського декана, відповідального керівника за наукову роботу, за зв'язки з громадськістю) [9].

У Миколаївському національному аграрному університеті (далі – МНАУ) створено систему студентського самоврядування, яка розглядається як одна з форм організації навчально-виховної роботи.

Провідними напрямками діяльності студентської колегії, до складу якої входить студентський президент, студентські декани факультетів, голови студентських рад гуртожитків, студентська редколегія університетської газети «Агросвіт», студентський профспілковий комітет, є вирішення проблем соціального захисту студентів, організація системи матеріальної допомоги, сприяння навчальній, науковій, виховній діяльності, роботі студентських гуртків, товариств, об'єднань, студій, клубів за інтересами, роботі студентських рад гуртожитків, вирішення соціально-побутових питань тощо. Активними учасниками студентського самоврядування МНАУ є 4,9 % студентів денного відділення.

У тісній співпраці всіх підрозділів студентського самоврядування в університеті проводиться багато цікавих традиційних заходів, що привертають увагу громадськості міста, області (посвячення у студенти; урочисті дійства до професійних свят; фестивалі «Софіївські зорі», спортивні свята «Козацькі розваги», «Богатирські ігри» тощо.

За ініціативи студентської колегії, очолюваної студентським президентом, організовуються благодійні акції «Твори добро» для надання адресної

допомоги інвалідам, ветеранам Великої Вітчизняної війни, ветеранам праці, людям похилого віку Миського притулку, студентам-інвалідам університету, учням Привільнянської школи-інтернату та ін.

Органи студентського самоврядування є важливою ланкою здійснення національного виховання молоді, керуючись концептуальними засадами громадянського виховання студентів університету (патріотичне, морально-етичне, екологічне, фізичне, правове, політичне тощо).

Дзеркалом цікавого, багатогранного життя студентської молоді є університетська газета «Агросвіт». Дописувачами її, авторами статей є члени студентського прес-центру, які завжди у вирі університетських подій, цікавляться життям студентів, їх проблемами і допомагають вирішити їх.

Студентська колегія МНАУ є консультативно-дорадчим органом при ректораті університету, що дозволяє більш повно враховувати пропозиції студентів під час вирішення питань у сферах освіти, праці, соціального становлення та розвитку особистості, налагодження конструктивної взаємодії між адміністрацією університету і органами студентського самоврядування у вирішенні загальноуніверситетських справ [2].

Студентське самоврядування визначає основні сторони і напрями своєї діяльності. Воно стало важливим фактором і умовою вдосконалення навчально-виховного процесу, спрямованими на якісне навчання, сприяння діяльності студентських наукових гуртків, товариств, об'єднань, клубів за інтересами, працевлаштування випускників, забезпечення виконання студентами своїх обов'язків, виховання духовності та культури студентів, формування у студентської молоді національно-громадської позиції, зростання соціальної активності, ініціативи та відповідальності за доручену справу, забезпечення гармонійного розвитку особистості, оволодіння навичками організатора, керівника, формування громадянської політичної культури, становлення особистості нового типу.

Отже, можна побачити як схожості, так і відмінності у структурі та діяльності студентського самоврядування розглянутих ВНЗ. Наприклад, структура студентського самоврядування МНАУ включає студентський профспілковий комітет, а в структурі НУК та ЧДУ він відсутній, оскільки виступає окремим, незалежним від самоврядування органом. Також можна побачити відмінність у кількості студентів, залучених до активної роботи органів студентського самоврядування університетів. Так, у НУК їх 5,2 %, у ЧДУ – 8 %, у МНАУ – 4,9 %. Схожість діяльності простежується у завданнях, які виконуються студентським самоврядуванням. Це пов'язано з тим, що вони прописані українським законодавством. Тому більшість завдань однакові, проте кожен ВНЗ додає декілька на власний розсуд виходячи зі специфіки своєї діяльності.

У подальшому доцільною буде розробка концептуальної моделі організації студентського самоврядування у вищому навчальному закладі, а також вироблення показників стану і розвитку студентського самоврядування.

ЛІТЕРАТУРА

1. Кузьмінський А. І. Педагогіка вищої школи : [навч. посіб.] / А. І. Кузьмінський. – К. : Знання, 2005. – 486 с.
2. Миколаївський національний аграрний університет // Офіційний сайт університету. – Режим доступу : http://www.mnau.edu.ua/ua/07_02.html.
3. Національна доктрина розвитку освіти // Нормативно-правове забезпечення освіти. У 4 ч. – Х. : Основа. – 2004. – Ч. 1. – С. 5–24.
4. Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова // Офіційний сайт університету [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://wiki.nuos.edu.ua/index.php?title=Студентське_самоврядування_НУК.
5. Портал про вищу освіту в Україні. Рейтинг ВНЗ «Компас-2013». Рейтинг по регіонам [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://bestuniversities.com.ua/ru/rating_region?page=20&year=70®ion=470.
6. Приходько М. І. Учнівське самоврядування в сучасному вимірі / М. І. Приходько // Управління школою. – Вип. 3 (63). – Х. : Основа, 2008. – 176 с.
7. Рабцун Н. В. Работа со студентами как важнейший компонент государственной молодежной политики и место вуза в её реализации / Н. В. Рабцун // Вестник КАСУ. – 2006. – № 3. – С. 48–54.
8. Хакімова С. Підтримка молодіжного самоврядування: проблеми та перспективи / С. Хакімова // Збірник доповідей лідерів студентського самоврядування на Всеукраїнських студентських конференціях в 2007-2008 рр. – Нікополь : Вид-во медіа-центру СПУ «Еталон», 2008 р. – Вип. 1. – С. 21–29.
9. Чорноморський державний університет імені Петра Могили // Офіційний сайт університету [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.chdu.edu.ua/index.php?page=studsamoryad&hl=ukr>.

Рецензенти: Гавеля В. Л. д.філос.н., професор;
Коробов В. К., к.соціол.н., доцент.

© Кучеренко О. В., 2014

Дата надходження статті до редколегії 30.04.2014 р.

КУЧЕРЕНКО Олександра Володимирівна – аспірант кафедри соціології Чорноморського державного університету імені Петра Могили.

Коло наукових інтересів: соціологія молоді, студентське самоврядування.